

Тема 14. Інноваційні технології в освіті та здоров'ї.

Інноваційним прикладом є створення валеонасиченого здоров'язбережувального освітнього простору в межах навчального закладу, який забезпечить усвідомлення ролі валеологічної освіти у збереженні та зміцненні здоров'я учнів.

Структурні компоненти мотиваційно-підготовчого етапу передбачають досягнення такої мети: сформувати в молоді уявлення про основи здорового способу життя, виховати в них здібність усвідомленого виконання елементарних правил здоров'язбереження, сформувати передумови здорового способу життя.

Мета першого етапу (як системоутворювальний чинник) зумовлює цілу низку спеціальних педагогічних завдань, вирішення яких зумовило оптимальні механізми в процесі формування в молоді здоров'я та здорового способу життя:

- сформувати передумови позитивної мотивації до систематичних занять фізкультурою, спортом, здорового способу життя в кожного учня;
- сформувати в учнів передумови дивергентного мислення в галузі розвитку здоров'я й навчання здорового способу життя;
- сформувати в молоді смислову уяву про елементарні закони, правила, методики, засоби, педагогічні технології здоров'язбереження, формування здорового способу життя;
- створити в учнів уяву про основні параметри здорового способу життя;
- сформувати компоненти системи валеологічних знань у галузі формування здоров'я людини, виховання здорового способу життя, культури здоров'я як особистісно-соціальної цінності;
- реалізувати медико-педагогічний моніторинг стану здоров'я учнів;
- попередити нерозуміння учнями та батьками основних понять здорового способу життя.

Базові завдання етапу вирішуються на основі цільового комплексу дидактичних факторів, який зорієнтований на потреби учнів і розрахований на перспективу. Цільова функція цього етапу полягає в тому, щоб реалізувати управління процесом формування в молоді потреб і мотивів у сфері навчання здорового способу життя, що визначає якісно-кількісні характеристики всієї педагогічної системи навчального закладу.

На цьому етапі необхідно домагатися того, аби учні могли усвідомити, засвоїти, для чого їм потрібно діяти в межах поставлених завдань. Такий методичний підхід викликає у молоді позитивну мотивацію, яка поступово перетворюється в стійкий інтерес до теперішньої та майбутньої навчально-виховної діяльності.

Вирішення завдань першого етапу здійснювалося по черзі. Уявлення про елементарні правила здоров'язбереження, формування здорового способу життя, які включали комплекс дидактичних засобів, методів.

У процесі впровадження викладачі повинні розробляти головну мету етапу на низку часткових цілей, що виникають та задовольняються по мірі здійснення навчально-виховного процесу, спрямованого на формування базових знань компонентів здорового способу життя учнів. Відповідність кожної мети етапу до конкретних умов задоволення пізнавальних потреб утворює спеціальні завдання. Вони виникають одночасно з формуванням у учнів знань про здоров'я та компонентів здорового способу життя.

У цілому, важливо створити педагогічну ситуацію самоактуалізації діяльності учнів, яка вимагає від них постійного вирішення вищезазначених завдань за умови їх бажання досягти позитивного результату. Вирішення кожного завдання вимагає від учнів усвідомленої дії. Залежно від їх змісту молодь знаходить у своєму досвіді, знаннях, уміннях і навичках певні операції, дії, спрямовані на досягнення поставленої разом з викладачем мети. Отже, сутність так організованої навчальної діяльності полягає в тому, що вона безпосередньо спрямована на створення нових функціональних систем психічної та фізичної діяльності учнів, на зміну самого учня за допомогою інтеріоризації мети з формування знань про здоров'я та компонентів здорового способу життя. Тому молодь на цьому етапі повинна під керівництвом викладача з'ясувати для себе, які раніше засвоєні знання, уміння, навички та досвід ними можуть бути використані, чого не вистачає для майбутнього навчання, спрямованого на формування знань про здоров'я та компонентів здорового способу життя.

Такий підхід дозволить створити на кожному занятті ситуацію успіху та мислення учнів у різних напрямках особистісної проблеми формування здоров'я. Результатом цього педагогічного підходу є формування в молоді дивергентного мислення, для якого характерні чотири основні властивості креативної інтелектуальної діяльності:

- 1) оригінальність — здібність народжувати нові нестандартні ідеї (вона може проявлятися у відповідях, що не збігаються зі загальноприйнятими) у галузі формування здоров'я та здорового способу життя;
- 2) швидкість — здібність акумулювати максимальну кількість ідей в аспекті знань і методики формування здоров'я та здорового способу життя (причому в цьому випадку важлива їх кількість, а не якість);
- 3) варіативність — здібність використовувати широке різноманіття ідей у сфері використання програм, методик, педагогічних технологій у галузі здорового способу життя людини;
- 4) конструктивність — здібність удосконалювати ситуативні навчально-виховні дії у сфері формування здоров'я та здорового способу життя.

Формування в молоді дивергентного мислення має велике значення для ефективної реалізації мотиваційно-пізнавального та мотиваційно-рефлексивного етапів роботи зі учнівською молоддю.

Мета етапу полягає в тому, щоб сформувати в учнів соціальне значення та глибоко усвідомлене розуміння науково обґрунтованих засад знань здорового способу життя, ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих людей як до важливої особистісно-соціальної цінності.

Організація та ведення навчально-виховного процесу на цьому етапі повинно повністю відповідати динаміці пізнавальних потреб молоді.

Водночас, домінантними мотивами навчальної діяльності учнів варто визначити потреби глибокого пізнання навколишнього світу, оволодіння способами такого пізнання шляхом інтеріоризації через психофізичну діяльність, мотиви самоактуалізації, самовдосконалення здоров'я.

У зв'язку з цим на мотиваційно-пізнавальному етапі вирішуються такі базові завдання:

- удосконалювати в молоді позитивну мотивацію до здорового способу життя, до систематичних занять фізкультурою і спортом, до раціонального харчування, відпочинку;

- удосконалювати мотиваційно-потребнісні, афективні, когнітивні, аксіологічні та праксіологічні компоненти здорового способу життя учнів в аспекті формування дивергентного мислення;

- індивідуально формувати базові параметри соматичного етапу учнів (тип статури, рівень фізичного розвитку, рівень сформованості життєво важливих рухових умінь і навичок, нервово-м'язової працездатності, стійкості організму щодо негативних впливів навколишнього середовища);

- уточнювати і вдосконалювати уявлення про закони, правила, системи, програми, методики та педагогічні технології здоров'язбереження, формування здорового способу життя;

- досягти свідомого виконання вимог, правил, рекомендацій, указівок з формування й реалізації здорового способу життя в аспекті його афективного компонента;

- удосконалювати механізми взаємодії навчального закладу із формування здорового способу життя учнів;

- формувати практично актуальні знання, уміння, навички, раціональні прийоми мислення та діяльності у сфері збереження та вдосконалення здоров'я, виховання здорового способу життя молоді;

- попередити в учнів нерозуміння основних понять здорового способу життя;

- формувати в молоді вміння й навички самоконтролю за станом здоров'я та дотримання вимог здорового способу життя.

У структурі мотиваційно-пізнавального етапу діяльність учнів здійснюється шляхом розуміння наповнення системи навчально-виховних дій у напрямку вектора від більш великих підсистем до її елементів, тому що не елементи створюють систему, а система дій складається з елементів. У зв'язку з цим необхідно формувати мислення учнів так, щоб вони могли працювати з інтегральними одиницями: цілісними образами, поняттями, уявленнями, що синтезують у собі знання, сутність, навички, почуття у сфері формування здоров'я та здорового способу життя.

У процесі формування знань здорового способу життя вищезазначені завдання вирішуються одночасно з метою отримання стійкого кумулятивного ефекту формування мотиваційно-потребнісного, афективного, когнітивного, аксіологічного та праксіологічного компонентів здорового способу життя молоді. Ефективність навчання на цьому етапі визначається адекватністю й оптимальністю тієї чи тієї технологічної моделі й механізмів їх взаємодії в цілісній структурі навчального закладу,

спрямованих на формування в молодого покоління здорового способу життя й здоров'я. У структурі цього етапу варто широко використовувати методи активного навчання, які органічно поєднуються з наочністю, що спрямовується на створення в учнів почуття здорового способу життя.

Формування знань здорового способу життя на цьому етапі основними є аналіз правил, законів, рекомендацій, указівок, програм, методик, педагогічних технологій формування здоров'я та здорового способу життя. Такий підхід дозволить учням більш глибоко пізнати соціально-педагогічні та науково-методичні засади здоров'язбереження.

На цьому етапі необхідно широко використовувати комплекс різноманітних дидактичних засобів.

При цьому ефективність використання різних дидактичних засобів формування афективного, когнітивного, аксіологічного та праксіологічного компонентів здорового способу життя досягається шляхом чіткого дотримання методичних вимог:

- адекватність мети та завдань використання комплексу дидактичних засобів на конкретному занятті навчальної чи позашкільної діяльності учнів;
- функціональний взаємозв'язок дидактичних засобів зі змістом занять;
- створення на кожному занятті ситуації успіху в діяльності молоді у процесі формування здоров'я та здорового способу життя;
- контроль і самоконтроль параметрів стану здоров'я та динаміки структурних компонентів формування здорового способу життя;
- використання в навчально-виховному процесі індивідуально-дозованих педагогічних, психологічних і фізичних факторів формування здоров'я й компонентів здорового способу життя;
- постійний рух у структурі етапу, інформація про фактори ризику хронічних захворювань, стреси, куріння, алкоголізм, наркоманія, ожиріння, екологія тощо.

Головна педагогічна мета мотиваційно-рефлексивного етапу полягає в розвитку в молоді рефлексивної діяльності, здатності до спілкування й адекватної самооцінки в процесі формування здоров'я, культури здоров'я і здорового способу життя учнів.

У структурі цього етапу рефлексію варто розглядати як процес відображення та дослідження учнями пізнавальної діяльності, самоаналізу, роздумів про свій психічний і фізичний стан, що виникають в процесі формування здоров'я та здорового способу життя.

У процесі реалізації мотиваційно-рефлексивного етапу базові завдання вирішуються в аспекті педагогічної стабільності та надійності, яка розглядається як розвиток і збереження оптимального рівня здоров'я, його проявів у різних умовах.

На цьому етапі учні (на кожному занятті в ситуації успіху) узагальнюють вивчений матеріал, включають його в загальну систему знань про формування здоров'я та здорового способу життя. Учні аналізують виконану роботу, визначають, чи вирішено і як вирішено поставлене навчально-виховне завдання, що засвоєно і що не засвоєно й чому,

якими вміннями та навичками оволоділи чи не оволоділи й чому. На основі такого самоаналізу вони оцінюють якість своєї діяльності в цілому й окремих дій, свої успіхи та невдачі, а також разом із викладачем проводять необхідну корекцію виконаної роботи з формування здоров'я та здорового способу життя. При такому науковому й методичному підході учні стають суб'єктами учіння, у них формується організаційні вміння, активність, самостійність, ініціатива, творчий підхід до навчання у сфері формування здорового способу життя. І, як інтегральний результат оптимальної взаємодії навчального закладу, змінюються мотиви навчання й поведінки учнів: визначальними стають навчально-пізнавальні та соціальні мотиви.

Отже, на цьому етапі досягається ефект соціалізації процесу формування в молоді здоров'я та здорового способу життя, ефективно вирішуються завдання, які були реалізовувалися як одночасно, так і послідовно, оскільки всі вони взаємопов'язані.

На цьому етапі забезпечують збільшення кількості інформації, обсягу основних понять і уявлень про здоровий спосіб життя у звичних і нових умовах, що дозволяє виробити систему глибоких навичок застосування знань у різних умовах життя.

В умовах удосконалення в молоді знань, умінь і навичок щодо здорового способу життя дозволяє педагогам творчо реалізувати всі форми, методи і прийоми: практичні методи, ситуаційні методи, інтерактивні методи навчання та виховання, виховні освітні й оздоровчі програми, методики, технології, указівки та рекомендації, тренінги, групові та масові оздоровчі заходи тощо.

У цілому, формування в молоді знань про здоров'я і здоровий спосіб життя гарантує поглиблене узагальнення, аналіз виконаної навчально-виховної роботи, діагностику соматичного здоров'я й рівня сформованості здорового способу життя учнів, які є реальною основою формування нового світогляду в аспекті соціально-психологічного портрета молодого покоління.

Серед форм і методів процесу формування валеологічних знань пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. До них також належать соціальне проектування, метод відкритої трибуни, ситуаційно-рольова гра, соціально-психологічний тренінг, інтелектуальний аукціон, «мозкова атака», метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером, тощо.

Доцільно застосовувати традиційні методи: бесіда, диспут, лекція, семінар, роз'яснення, переконання, позитивний і негативний приклади, методи вироблення звичок, методи вправ, контролю і самоконтролю, створення громадської думки тощо.

Застосування цих методів сприяє утворенню в учнів адекватної моральної самооцінки, дає можливість організувати дієву роботу з формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, знецінити і зруйнувати негативні мотиви, перебудувати і змінити негативні форми у поведінці учнів на позитивні; підтримати, посилити позитивні моральні спонуки, активізувати їх прояви чи загальмувати негативні мотиви,

знизити їх силу, утримати учня від прояву негативної мотивації на здоровий спосіб життя.